

STANOVISKO VLÁDY

k senátnímu návrhu ústavního zákona, kterým se mění Listina základních práv a svobod, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. (sněmovní tisk č. 895)

Vláda na své schůzi dne 13. července 2020 projednala a posoudila návrh ústavního zákona, kterým se mění Listina základních práv a svobod, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb., a zaujala k němu **souhlasné stanovisko**.

Vláda zároveň doporučuje v diskusi nad tímto návrhem ústavního zákona, která by měla provázet každou změnu ústavního pořádku České republiky, zohlednit následující skutečnosti.

1. Předložený senátní návrh ústavního zákona si klade za cíl zakotvit v Listině základních práv a svobod právo bránit život i se zbraní. Senát považuje za správné symbolicky povýšit toto právo na ústavní úroveň, což má podle něj význam i v tom, že se lidé mohou ochrany tohoto práva dovolávat v rámci ústavní stížnosti u Ústavního soudu. Na ústavní úrovni by tak mělo být zaručeno právo každého bojovat o život svůj či o život jiného člověka i za užití zbraně. Vláda k takto pojatému záměru předkladatele v první řadě upozorňuje, že Listina základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku tvoří základní pilíř právního řádu České republiky a jako taková by neměla podléhat překotným a neuváženým úpravám dílčího charakteru, které neprošly širší odbornou diskusí. Změna jakéhokoliv zákona, a tím spíše to platí pro součást ústavního pořádku, by proto měla být řádně promyšlena, podrobena předcházející celospolečenské diskusi.
2. Vláda dále konstatuje, že předložený návrh ústavního zákona lze co do praktických důsledků považovat za pouhé potvrzení současného právního stavu. Jak z návrhu výslovně plyne, podmínky uplatnění práva mají být stanoveny na podústavní úrovni. Uvedené právo tak nemá mít bezpodmínečnou povahu, nýbrž se jej bude možné domáhat pouze v mezích jej provádějících zákonů. Obdobně jako v případě základních práv vypočtených v čl. 41 odst. 1 Listiny základních práv a svobod bude ve vztahu k nově konstituovanému právu z Listiny základních práv a svobod plynout „toliko“ požadavek na zachování minimálního standardu ochrany tohoto práva. Uvedený

standard je v současné době v právním řádu již dostatečně realizován zejména prostřednictvím institutů krajní nouze, nutné obrany a oprávněného použití zbraně, jež jsou zakotveny jednak v trestním zákoníku, jednak v zákoně o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, jakož i prostřednictvím dílčích institutů obsažených v dalších zákonech. Platná právní úprava právo na jakoukoliv obranu, ať už se zbraní, nebo bez ní, zakotvuje dokonce šířeji. V rámci nutné obrany může každý bránit všechny zájmy chráněné trestním právem, kam spadá nejen zmíněná ochrana života, ale i ochrana majetku nebo svobody. Měla by proto být oborně diskutována i otázka, zda by zakotvením práva na obranu života se zbraní na ústavní úrovni nedošlo naopak ke zmenšení garance základních práv osob, neboť ústavní právo na obranu za použití zbraně by bylo garantováno pouze v případech, kdy je ohrožen život, nikoliv tedy další právem chráněné zájmy. Část nutné obrany by tak měla výslovný ústavní základ, zatímco další část základ pouze zákonný, přičemž tato disproporce by měla být jednoznačně vysvětlena. Jak přitom z důvodové zprávy k předloženému návrhu ústavního zákona plyne, i předkladatel považuje současnou právní regulaci obsaženou na podústavní úrovni za zcela dostačující, když konstatuje, že *„[z]měna obyčejných zákonů [je] v souvislosti s přijetím tohoto ústavního zákona sice možná, nikoliv však nutná. Tento ústavní zákon výslovně nevyžaduje k svému přijetí též přijetí nějakého prováděcího obyčejného zákona.“* Z výše uvedeného podle názoru vlády explicitně plyne, že návrh nesleduje normativní změny, jež by se fakticky promítly do změny regulace v dané oblasti.

3. Právo na život je nepochybně právem nejzákladnějším, neboť bez života nelze ostatní práva člověka naplnit. Současný čl. 6 Listiny základních práv a svobod přitom zajišťuje právo každého na život a jeho ochranu, ze kterého přirozeně vyplývá i právo ho bránit. V předloženém návrhu chybí relevantní zdůvodnění, které by podpořilo nezbytnost navrhované změny. Konstatování, že je *„správné symbolicky povýšit právo bránit život svůj či život jiného člověka i se zbraní na úroveň ústavní“* není podle vlády dostatečné. Instituty trestního zákoníku jsou dlouhodobě stabilní a postavené ve prospěch bránícího se jedince. Návrh nepřináší věcný posun v oblasti přístupu k možnosti využití těchto institutů a má spíše deklaratorní charakter.
4. Listina základních práv a svobod neplní toliko úlohu symbolickou, na níž se předkladatel v odůvodnění návrhu odvolává, nýbrž také úlohu normativní. Vláda tak především varuje před tím, aby předložený návrh nebyl chápán jako hybatel dalších změn Listiny základních práv a svobod, neboť i její stabilita je významnou hodnotou demokratického právního státu.

5. Podle názoru vlády je vhodné diskutovat rovněž vnitřní systematiku čl. 6 Listiny základních práv a svobod. Nově navrhované ustanovení má být doplněno za stávající větu odstavce 4 uvedeného článku, kde se však nekonstituuje právo, nýbrž zakotvuje výjimka z čl. 6 odst. 1, resp. 2 Listiny základních práv a svobod. Z hlediska systematiky Listiny základních práv a svobod pracováno je vhodné vyjasnit, zda je žádoucí zakotvit v jednom odstavci jak výjimku z jiného ustanovení, tak samostatné „základní“ právo. Ostatně již výkladem současného znění čl. 6 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, podle něhož *„[p]orušením práva podle tohoto článku [pozn.: práva na život] není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné“*, lze dovodit, že život lze bránit za podmínek stanovených zákonem i se zbraní.
6. Vláda varuje mylným přesvědčením, že se předloženým návrhem rozšiřují meze nutné obrany. V této souvislosti je třeba připomínat, že i nadále bude zakázáno excesivní jednání, které vybočuje ze zákonných mezí okolností vylučujících protiprávnost. Návrh tak nesmí vést ke zvýšené míře násilí, kriminality a nebezpečí ve společnosti.
7. V diskusích odborné veřejnosti nad navrhovanou změnou je zmiňován § 118 trestního zákoníku, podle něž se zbraní rozumí cokoli, čím je možno učinit útok proti tělu důraznějším. Nejedná se tak pouze o střelnou zbraň, jejíž držení je právem přísně regulováno, ale i např. o nůž, sekeru a další zbraně, jejichž držení zákon zpravidla nijak neomezuje. Vláda upozorňuje, že navržená úprava se s těmito skutečnostmi nevyrovnává, a to ani v rámci důvodové zprávy, a zjevně cílí především na střelné zbraně.
8. Předkladatel v důvodové zprávě dostatečným způsobem neodůvodnil, z jakého důvodu se při stanovení data nabytí účinnosti návrhu ústavního zákona odchýlil od požadavků stanovených v § 3 odst. 3 a 4 zákona č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, neboť z předloženého návrhu neplyne existence naléhavého obecného zájmu, jež by ospravedlňovala stanovení odlišného data nabytí účinnosti než toho, které je předvídáno § 3 odst. 3 předmětného zákona.